

כאמור, לדברי רבי יהודה אף חטאת ציבור שנתכפרו בעליה – תמות, ולדבריו לא נאמרו כולן במקום אחד דוקא.

אמר רבי יצחק נפחא: חטאת שמתו בעליה (ספרים אחרים: שנתכפרו בעליה) נשתכחה בימי אבלו של משה (י"א שהחזירים עתניאל בן קנו. ע' במפרשים). ואמר ריש לקיש: ארבעה ניתנו להם למיתה (והחמישית ברעיה) ונשתכחו (אלו למיתה ואיוו לרעיה) והעמידום על חמש (במיתה, גזרה משום הספק). רבי נתן אומר: אחת ניתנה להן (למיתה) והעמידוה על חמש (מפני הספק).

א. יש מי שכתב שר' יצחק נפחא חולק על מה שאמרו ארבעה ניתנו להם וסובר שרק חטאת שמתו בעליה נשתכחה, ולא השאר. ואילו לדברי ריש לקיש שכחו בימי אבלו של משה (כפרש"י) איוו מכולן רועה (הגרז"ס).

ב. לדברי ריש לקיש (להלן כב.), חטאת שעברה שנתה אינה מתה אלא רועה. וכן פסק הרמב"ם. ויש שנראה מדבריהם שהעיקר כרבי שמעון שחמש חטאות מתות (ע' מאירי שבועות יא: ועוד). ע"ע להלן כא-כב.

יש מי שכתב שלדעה זו, נתקבלה בהלכה שלש חטאות מתות ואחת רועה (לר"ל) או (לר' נתן) אחת מתה ושלוש מתות (עפ"י קרן אורה מעילה י:).

מלבד הלכה למשה, דרשו (בבכורות טז.) מן הכתוב איסור אכילה בחטאות המתות (אך את זה לא תאכלו... וממפרסי הפרסה) – לעבור על כך ב'לאו' (י"מ בלאו הבא מכלל עשה (ע' ר"ג שם). ויש מי שכתב שאינו אלא אסמכתא. עפ"י פירוש הראב"ד לתו"כ שמיני ד. וצ"ע. ולהלן (כח.) חשבו חטאות המתות 'איסורי הנאה'.

כיצד מתות – לא שיהרגן בכלי או בידו אלא יכניסן לבית ונועל עליהן עד שימותו (רמב"ם פסוה"מ ד, א ועוד – כמשמעות הגמרא י:). ויש גורסים בגמרא שממיתים אותן בידים (כן מובאת גירסה בשיטמ"ק יז: אות כא).

דפים טז – יז

כו. חומר בקדשים מבתמורה וחומר בתמורה מבקדשים, כיצד?

חומר בקדשים מבתמורה; שהקדשים עושים תמורה ואין תמורה עושה תמורה, הציבור והשותפים מקדישים אבל אל ממירים, מקדישים עוברים ואברים אבל לא ממירים [רבי יוסי אומר: ממירים אברים בשלמים כדלעיל י].

חומר בתמורה מבקדשים; שהתמורה חלה על בעלת מום קבוע, שאם המיר על בע"מ אינה יוצאת לחולין ליגזז וליעבד, משא"כ במקדיש בעל מום. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים, וכדלהלן.

דף יז

כו. א. הממיר בשוגג באופנים השונים, מה דינו? ומה הדין בכגון אלו במקדיש בעלי מומין?

ב. מה דין תמורה בבהמת כלאים, טרפה, יוצא דופן, טומטום ואנדרוגינוס?

ג. המקדיש את הטרפה, מה דינה?

א. לדברי רבי יוסי ברבי יהודה עשה הכתוב שוגג כמזיד בתמורה (יהיה קדש). ופרשו בגמרא 'שוגג' באופנים שונים; –

חזקיה אמר: המיר כסבור מותר להמיר – לוקה. לפי לשון אחרת: קדוש.

ריש לקיש ורבי יוחנן אמרו (גרסת השיטמ"ק: רבי יוחנן אמר): כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים (– לוקה / קדוש).

לשון אחרת: כסבור לומר שחור ואמר לבן (כגון שרצה לומר 'שור שחור שיצא מביתי תחילה' יהא תמורה ויצא מפיו 'שור לבן'. עפרש"י).

רבי יוחנן (בשטמ"ק: ריש לקיש) אמר: באומר (ב"ח: בסבור) תצא זו ותיכנס זו (שסבור אפשר לחלל תמימה על בהמה אחרת, ולא להמיר נתכוין; ספרים אחרים: לא המיר אלא על מנת שתצא זו לחולין. ערש"י ושיטמ"ק).

רב ששת אמר: באומר אכנס לבית זה ואמיר מדעתי ונכנס והמיר שלא מדעתו – לוקה.

רש"י פרש: בעל מחשבות היה ולא היה יודע מהו אומר. ותוס' פרשו שאמר כשאכנס לבית זה תהא זו תמורה מיד, וכשנכנס לא היה חושב במה שאמר תחילה, נמצאת התמורה חלה בלא דעת. ויש מפרשים שטעה בזיהוי הבית שאמר בתחילה.

בכל אלו כנגדם בקדשים אינו לוקה כגון בהקדשת בעל מום, וההקדש בטעות אינו הקדש (כבית הלל, אבל בית שמאי למדו תחילת הקדש מסוף הקדש, כלומר מתמורה. ע' נזיר ל-לא).

א. הואיל ונחלקו שתי הלשונות ב'כסבור מותר', האם הנידון הוא לענין מלקות או לענין חלות הקדושה, לכן להלכה פסק הרמב"ם לענין תמורה (תמורה א, ב) שאינו לוקה, ולענין הקדש כסבור מותר להקדיש בעלי מומין – קדוש (איסורי מזבח א, ג. עפ"י לקוטי הלכות). והראב"ד (שם) פסק שאין ההקדש חל כלל.

ובסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים, פסק הרמב"ם (תמורה א, ב) שלוקה, אבל בהקדש לא אמר כלום שאין פיו ולבו שוים (איסור"מ א, ג; מעה"ק יד, ב).

[ישנה דעה בירושלמי (נזיר ה, א) שהמתכוין לומר עולה ואמר שלמים אף לבית שמאי שהקדש בטעות הקדש – לא אמר כלום. ולכאורה לפי"ז אף תמורה בכגון זה לא חלה, ורק בכגון שנתכוין לבהמה מסוימת שיצאה ראשונה ואמר לבן במקום שחור חל].

ובנכנס לבית והמיר שלא מדעתו פסק הרמב"ם (תמורה שם) שאינו לוקה [ודלא כרב ששת, לפי שרבי יוחנן וריש לקיש חולקים. עפ"י כס"מ]. ובהקדש בכגון זה לא חל כלל (לקוטי הלכות). ודין 'תצא זו ותיכנס זו' – השמיט הרמב"ם, ותמה על כך בכסף משנה.

ב. הראב"ד (תמורה א, ב) פרש כל המלקות שנאמרו בסוגיא, לא לענין פעולת ההמרה אלא שהגוון ועובד באותה תמורה לוקה, שלא כבקדשים.

ב. רבי אלעזר אומר: הכלאים והטרפה והיוצא-דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושים ולא מקדישים, ופרש שמואל: לא קדושים בתמורה ולא מקדישים לעשות תמורה אם כבר נתקדשו, כגון שנטרפה לאחר שהוקדשה או הקדיש עובר ואח"כ יצא דרך דופן, או וולד קדשים שהוא טומטום וכמ"ד וולד קדשים עושה תמורה.

וטעמו לפי שהפסולים הללו דומים לבהמה טמאה שלא חלה עליה קדושת הגוף, ואינם דומים לבעל מום שנתפס בתמורה, שכן בע"מ יש במינו קרב משא"כ הללו כמינים בפני עצמם הם והרי אין במינם קרב כבהמה טמאה. ואף טריפה דומה לבהמה טמאה בכך שאסורה באכילה, משא"כ בעל מום. משמע בגמרא שחכמים חולקים על רבי אלעזר וסוברים שקדושים ומקדישים (כ"מ בגמרא אליבא דשמואל, וכפרש"י. ואולם לר' אושעיא אין תנא החולק על רבי אלעזר. כ"כ בחזו"א לב, א ו ט).

א. הלכה כר"א, שכן הוזכרה דעה זו לבדה במשנתנו, וגם דייקן מסתם משנה להלן כר"א (רמב"ם תמורה א, יז וכס"מ. ועחז"א לב, ט).

ב. מבואר בסוגיא בבכורות (מב) שלדברי האומר טומטום ספק זכר ספק נקבה הוא, אין דברי רבי אלעזר אמורים אלא באנדרוגינוס אבל בטומטום חלה עליו קדושה. ולדעת האומר טומטום בריה בפני עצמו הוא (שם), לחכמים החולקים על ר"א חלה קדושת הגוף על טומטום (ע' חז"א לב, י).

ג. המקדיש את הטריפה; שמואל אמר: נתקדשה. וכיון שאנו נוקטים אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים – דינה במיתה. ולמאן דאמר פודים צריכה מום קבוע להיפדות עליו. ורבי אושעיא אמר: אינו אלא כמקדיש עצים ואבנים בלבד. ואף שמואל מודה שלדעת רבי אלעזר במשנתנו כל מקום שאינה ראויה לגופה, לא חלה עליה קדושת הגוף. לא אמר שמואל אלא לפי חכמים.

א. הרמב"ם (איסור"מ ג, פ) פסק שהרי זה כמקדיש עצים ואבנים, כר' אושעיא (ע' בנר"כ, ובחז"א לב, א). ויתכן שבעצם נקט שמואל אך כיון שפסק כר"א במתני' הלכך לא חלה עליהם קדושת הגוף. ובוהו מבואר מדוע נקט הרמב"ם טעמו של ר"א לחלק בין טריפה לבע"מ לענין זה שלא חלה עליה קדושת הגוף, והלא בגמ' הוצרכו לטעם זה רק לענין עשיית תמורה (ע' בחדושי הגר"ח"ס שם) – אלא שלולא חילוק זה הו"א שמתקדשים כשמואל. ואעפ"י שבע"מ קבוע לא נתקדש, י"ל דטרפה שאין מומה ניכר וידוע, כמו שאמרו במנחות ה שאין ללמוד זמ"ז).

ב. יש מי שצדד שהטרפה פסולה לקרבן מדרבנן (ע' כסף משנה איסורי המזבח ב, בדעת הרמב"ם), ותמהו על כך מכמה סוגיות (ע' שער המלך שהיטה יא, א; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סז, מד).

פרק שלישי; דפים יז – יח

כח. א. מה דינו של וולד שלמים, וולד ולדם?

ב. מה דינם של וולד תודה וולד המעושרת?

ג. מה דינן של תמורת שלמים ותמורת עולה, תמורת חטאת תמורת אשם ותמורת תודה?

ד. מה דינו של וולד התמורה?

א. לתנא קמא דמתניתין, ולדי שלמים (שנתעברו לאחר הקדישם, ע' להלן כח) וולדי ולדן עד סוף העולם – שלמים (זכר – לרבנות את הולד; אשר יהיו לך – אלו הולדות. ר' ישמעאל. וערש"י ותוס' לא סע"ב ושפ"א שם; מקדש דוד קר"א ג, ג), וטעוניהם סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. וכן העיד רבי יהושע ור' פפייס על וולד שלמים שיקרב שלמים.

ר"א אומר: ולד שלמים לא יקרב, והסיק רבי חייא בר אבא בשם ריו"ח [דלא כרבי אמי אריו"ח] שטעמו של ר"א משום גזרה שמא יגדל מהם עדרים עדרים. וחכמים אומרים: ולד שלמים יקרב. ופרש רבי שמעון מחלוקת ר"א וחכמים בולד בלבד, אבל ולד הולד לדברי הכל יקרב, שלא גזרו בזה דאקראי בעלמא (רבה) או לדברי הכל לא יקרב, שמתוך מעשיו ניכרת מחשבתו רוצה לגדל עדרים (ריב"ל). וכן סייעו מבריייתא דרבי חייא (ר' חנניא).

א. פסק הרמב"ם (תמורה ד, א) כחכמים וכרבי יהושע בן לוי וכדתני רבי חייא, שולד שלמים קרב שלמים אבל ולד ולדם אינו קרב מקנס חכמים, שמתוך מעשיו ניכר שלגדל עדרים הוא בא.